

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

פרנס החודש
להחזיק שיעורי תורה
הרב אברהם ב. לוי הי"ד
לזכר נשמת אביו
הרב נחום זצ"ל
נלב"ע כ' תשרי תשכ"ג.

ערשיק פרשת מקץ א' טבת תשס"ז ☪ דף היומי בבלי: ראש השנה דף י"ז ירושלמי: שבת נ'

נושאי ה'דף' בעלון:

פינוי גופת מחטיא הרבים שנקבר
ליד צדיק
צעקה בתפילה בשעת צרה

(ר"ה י"ז)

☪ ☪

השתמשות הרב בתלמידו כהן

(ר"ה י"ח)

☪ ☪

מימות עזרא לא מצאנו אלול
מעובר

(ר"ה י"ט)

☪ ☪

אמירת שקר כדי לחזק פסקם של

(ר"ה כ')

☪ ☪

לא בשמים היא ומכונת אמת

(ר"ה כ"א)

☪ ☪

השוכר חיביו לדבר עבירה אם

(ר"ה כ"ב)

☪ ☪

צריך לתת לו שכרו

(ר"ה כ"ג)

☪ ☪

נתקטנה ארץ ישראל

(ר"ה כ"ד)

☪ ☪

היוצא להציל נפשות בשבת

(ר"ה כ"ה)

☪ ☪

השבוע בשלום:

☪ ☪

הינלי הלכה

(ר"ה כ"ז)

☪ ☪

טעות

(ר"ה כ"ח)

☪ ☪

בציבור השנה

(ר"ה כ"ט)

☪ ☪

מתוך "פינוי ההלכה - מתיבתא"

(ר"ה ל')

☪ ☪

ניתן להשיג חוברות

(ר"ה ל"א)

☪ ☪

מרחבי רקיע

(ר"ה ל"ב)

☪ ☪

עם למעלה מ-100 תמונות

(ר"ה ל"ג)

☪ ☪

צבע תלת מימדיות

(ר"ה ל"ד)

☪ ☪

במחיר 20 ₪ לחוברת

(ר"ה ל"ה)

☪ ☪

(15 ₪ למנויי מתיבתא)

(ר"ה ל"ו)

☪ ☪

1800-22-55-66

עולמינו - עולם ההזדמנויות

בפרשת השבוע, לאחר שיוסף פותר את חלומו של פרעה, הוא מוסיף עצה שהיא לכאורה פשוטה - לאור הידיעה שמצרים עומדת לפני שבע שנים של שובע ובעקבותיהן תבואנה שבע שנים של רעב, יש למנות איש שיאגור תבואה לצורך השנים הקשות.

לשמע הדברים פרעה מתלהב ומצהיר "אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם ולכאורה מה פשר התלהבות זו, ומהי החכמה שהייתה טמונה בעצתו של יוסף? בעלי המוסר מבארים שאמנם קל להבין שצריך לאגור במשך שנות השובע, אך בזמן שיש שובע ושפע קשה לחיות עם ההרגשה שכל גרגיר וגרגיר הוא דבר יקר ונחוץ אשר ערכו בל ישוער בשנות הרעב, כאשר גרגיר אחד יוכל להיות ההבדל שבין חיים ומות, וגם להבין שכל גרגיר וגרגיר מצטרף לחשבון גדול, ואם הממונה רק יחשיב כמויות גדולות ולא יראה צורך להתעסק עם כמויות קטנות, הרי שבבוא שנות הרעב תהיה כמות הרבה יותר קטנה. לתפקיד זה אכן דרוש איש פקח ביותר, נבון וחכם אשר יוכל בעקביות לא לוותר על הכמות הקטנה ביותר של אוכל. ופרעה הבחין מתוך דבריו של יוסף שהוא באמת חי את הנחיצות הגדולה שלא לוותר על הפרט הקטן ביותר.

כמובן שהדברים הללו מהווים משל נוקב לשהותנו בעולם הזה. כעת אנחנו נמצאים בשנות השובע. לימוד תורה ומעשים טובים הם בתוך הישג ידנו בשפע עצום, אך ההרגשה היא שיש זמן, ודיינו אם נאסוף תורה ומצוות לאיטנו, כאשר מזדמן לנו ובצורה נוחה.

מסופר ששאלו את רבנו החת"ם סופר בכמה זמן הוא זכה להגיע למדרגותיו הנעלות, והוא השיב שזה בסך הכל לוקח כמה דקות. כאשר השומעים תמהו, הוא הסביר שההבדל בין המצליח בתורה במידה גדולה לבין המצליח פחות הוא שזה שמבין שצריך לנצל כל פסק זמן שמזדמן ללימוד תורה, ולא לזלזל אף בכמה דקות בחושבו שהעיקר שאני שומר על הסדרים הגדולים שלי, והדקות הספורות האלה לא ישנו הרבה.

על אותה הדרך מסופר על הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצוק"ל, ראב"ד ירושלים, שערך בזמנו סעודה לסיום הש"ס. בני המשפחה תמהו, והלא הוא זכה כבר לסיים את הש"ס פעמים רבות, ומעולם לא נהג לערוך סעודת סיום. והסביר הרב ז"ל שלסיום הנוכחי יש ערך מיוחד, כי הוא סיום על מה שזכה לסיים את הש"ס מהלימוד שלו בזמני המתנה וכדומה, פסקי זמן קצרים שהזדמנו, שזכה לנצל פעם אחר פעם עד שזכה לסיים את כל הש"ס!!

כן הוא הדבר בנוגע לקיום מצוות. מסופר על רבינו הגר"א מוילנא זיע"א שכששכב על ערש דווי, ראו הסובבים שהוא בוכה. כשנשאל מפני מה הוא בוכה, הרי צפוי לו אושר נצחי מעבר לכל השגה בבואו לעולם האמת, הוא תפס את ציציותיו ואמר: אינכם מבינים את הערך העצום של רגע של לבישת ציצית, ובעולם האמת הזדמנות זו כבר לא תהיה בהישג יד. והדברים מפליאים!! הגאון רבי אביגדור מיללער זצוק"ל היה אומר שהאנשים הנמצאים בעולם האמת היו מוכנים לשלם כל מחיר כדי לבא לעולם הזה לרגע אחד ולזכות לתת פרוטה לצדקה. אנחנו מזלזלים בהזדמנויות האלה כי אנחנו מחשיבים את המצוות "הקטנות" לעניינים של מה בכך. כל זה הוא רק מפני שאנחנו עדיין נמצאים בשנות השובע, אך מי שכבר הגיע לשם יודע להעריך על נכון את השווי של המעשה הכי קטן, אך ההזדמנות כבר לא ניתנת...

עלינו להיות אנשים חכמים ונבונים, וללמוד להעריך את ההזדמנויות הניתנות כבר עכשיו כשהם נמצאים בשפע, כדי שלא נבוש ולא ניכלם לעולם ועד.

שבת שלום - הרב בנימין יעקובסון - מערכת 'היכלי תורה'

החומר בעלון מתוך

מתיבתא

הגמרא של לומדי הדף היומי

לפרטים ועשיית מנויים

1800-22-55-66

העלון יו"ל ע"י המרכז העולמי להפצת הדף היומי
"זכרון משה" טל: 02-5377604

העלון מופץ בלמעלה מ-10,000 תיבות דוא"ל ע"י רשת "היכלי תורה"
טל: 02-5377604 פקס: 03-5422711 דוא"ל: Tora10@bezeqint.net
להצטרפות לקבלת העלון נא לשלוח אמייל לכתובת הנ"ל.
הערות והארות יתקבלו בברכה!

This bulletin is available in English too! To subscribe e-mail us at tora10@bezeqint.net

יום שישי א' טבת

ר"ה י"ז

פינוי גופת מחטיא הרבים

שנקבר ליד צדיק

מבואר בגמרא שמחטיאי הרבים אינם יוצאים מגיהנם לעולם, וכן חשבו הרמב"ם (תשובה פ"ג ה"ו) לאחד מאלו שאין להם חלק לעולם הבא.

ומעשה שהיה בזמן המהרש"ם בטבח אחד שהיה מאכיל נבילות לרבים במזיד, וכשמת שילמו יורשיו הרבה כסף בכדי שיקברו אותו ליד צדיק אחד, והדין פשוט במשנה סנהדרין (מו.) שאין קוברין רשע אצל צדיק, וכן נפסק בשו"ע יורה דעה (סי' שסב ס"ה), ושלחו לשאול דעתו האם יש לפנות את המת משם או לא.

והשיב המהרש"ם (ח"ו סי' מז) שעל אף שבמקרה של רשע רגיל כבר פסק החתם סופר בשו"ת שלו (יו"ד סי' שמא) שעל אף שאין קוברים רשע אצל צדיק, מכל מקום בדיעבד כשכבר קברו אותו אין מפנים אותו, היינו דוקא בסתם רשע ומשום שאנו אומרים שמא כבר נתכפר לו בשמים על ידי צער המיתה ושאר עונשים, אבל בזה שהיה מחטיא את הרבים שמבואר בגמרא שאינו יוצא מגיהנם לעולם ודאי שיש לפנות אותו.

ועוד כותב המהרש"ם (שם) שגם אין לנו לחשוש שמא עשה תשובה לפני שמת שאז דינו שקוברים אותו אפילו לכתחילה אצל צדיק כמבואר ברמ"א (יו"ד שם), כיון שאמרו חז"ל במסכת יומא (פז.) שכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ולכן אין לחשוש מסתמא שמא עשה תשובה. אבל אם נודע שבאמת עשה תשובה ודאי אין לפנותו. נראה עד בזה בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קפ) לענין עשיית מחיצה בין קברו של הרשע לקברו של הצדיק.]

צעקה בתפילה בשעת צרה

הגמרא דנה כאן בפירוש הי"ג מידות, ובהגהת התוספות (ד"ה שלש) הביאו דברי הפסיקתא, שמידת 'חנון' היא שחונן בעת הדחק לגאול הצועק, וכמו שכתוב בפסוק (שמות כב כו) 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני'.

ודייק מכאן בשו"ת יהודה יעלה (או"ח סי' קפג) שעל אף שאמרו חז"ל בברכות (כד:) המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה, מכל מקום בשעת צרה מותר לצעוק שאין אדם נתפס על שעת צער, ולא עוד אלא שיש מצוה בדבר כמבואר ברמב"ם (תענית פ"א ה"א) מצות עשה מן התורה לזעוק וכו' על כל צרה שתבא על הצבור. וכן ביאר בארוכה המבי"ט בבית אלקים (שער התפילה פ"ו) וחילק בין התפילות הסדורות בכל יום שאין ראוי לאמרם בקול מכיון שיכול לכונן בלחש, אבל התפילות שמתפללים בעת צרה וצער אי אפשר להתפלל אותם בלחש מפני צער, ומעלה היא להראות את צערו ושאיין מי שיצילו כי אם הקב"ה, ולכן נכון לצעוק ולהראות את הצער.

ובפרי צדיק (לראש השנה) כתב לחלק באופן אחר, שהשמעת קול התפילה בקול רם אינה ראויה, ומה שאמרו בשבח הצעקה אין הכוונה בזה לצעקת תיבות התפילה אלא לקול צעקה היוצא ממעמקי הלב עד שאינו יכול לפרוט בשפתיו אפילו בחיתוך הדיבור, ותפילה כזו היא מקובלת ביותר.

והרמב"ן (שמות יג טז) כתב שכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, היא שיהיה לבני אדם מקום שבו יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו את זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו, וזו כוונתם במה שאמרו (ירושלמי תענית פ"ב ה"א) ויקראו אל אלהים בחזקה (יונה ג ח), מכאן אתה

המשך

יום שב"ק ב' טבת

ר"ה י"ח

השתמשות הרב בתלמידו כהן

מבואר בגמרא שאביי כהן היה. והקשה לפי זה בהגהות פורת יוסף (מגילה ז:) על מה שאמרו בגמרא שם שרבה שלח משלוח מנות בידי אביי, וקשה שכיון שאביי כהן היה איך השתמש בו רבה, והרי אסור להשתמש בכהן והמשתמש בכהן כאילו מעל כמו שפסק הרמ"א (או"ח סי' קכח סמ"ה).

ותירץ שרב מותר להשתמש בתלמידו כהן וכמו שאמרו בכתובות (צו.) שהמונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד. אבל בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' טו) מסיק שלא יאמר הרב לתלמידו כהן לעשות לו דבר כי אולי אינו מוחל בלב שלם, אבל אם רוצה לעשות מעצמו מותר. ועוד תירץ שם הפורת יוסף על פי המבואר בגמרא בסוגייתנו שגם רבה כהן היה, ויתכן שמותר לכהן לשמש כהן חבירו. ועיין ביאור הלכה (סי' קכח סעי' מה ד"ה אסור) מה שכתב בזה.

ועל דרך דבריו שמותר לרב להשתמש בתלמידו הכהן, כתב גם בשו"ת זרע חיים (סי' כז), שנשאל אם מותר ללכת לרופא כהן ולהתרפא על ידו, והאם צריך לחוש בזה משום השתמשות בכהן הנוכח, אשר לכאורה היה מקום לאסור ללכת לרופא כהן, כיון שהמטופל משתמש ברופא ויש בדבר משום איסור השתמשות בכהן. ולדעת הסוברים שמחילה מועלת בזה ודאי יש להתיר, כיון שהרופא הכהן מוחל על כבודו ומסכים שיתרפא על ידו, אך לדעת הסוברים שאין מחילה מועלת הרי יש לחוש ברפואה על ידי כהן לאיסור מעילה.

והוכיח בזרע חיים להתיר להתרפא על ידי רופא כהן, וכתב בטעם היתר הרפואה על ידי כהן, שלדעת הסוברים שאם הכהן נוטל שכר על שימושו אין בדבר משום איסור מעילה (משנ"ב שם סי' קעה ושיורי ברכה שם סק"ד), מותר להתרפא על ידי רופא כהן כשמשלמים לו שכרו עבור זה. ולדעת הסוברים שגם בשכר אסור להשתמש על ידי כהן (שו"ת כתב סופר או"ח סי' טו), יש לומר שרפואה שונה משאר עניני ההשתמשות, כיון שעל הרופא מוטל חיוב לרפא את החולים, וכמבואר בפירוש המשנה לרמב"ם (נדרים פ"ד מ"ד) שחייב הרופא מן הדין לרפאות חולי ישראל והרי הוא בכלל אמרם (ב"ק פא:) בפירוש הכתוב (דברים כב ב) 'והשבתו לו' לרבות את גופו שאם ראהו אובד ויכול להצילו הרי זה מצילו בגופו או בממונו או בידיעתו. וכיון שהרופא מחויב בהצלת החולים אין לחולה איסור להשתמש בכהן הרופא, כיון שהתורה היא שמחייבת את הכהן לרפאותו. וסברא זו היא כסברת הפורת יוסף שכל שיש חיוב לכהן לשמש את ישראל אין המשתמש בו עובר באיסור השתמשות בכהנים.

המשך (ר"ה דף י"ז)

למד שתפלה צריכה קול, חציפא נצח לבישה, עד כאן דבריו. וביאר ברנת יצחק (תהלים יז א) שמבואר בדברי הרמב"ן שגם תפילת שבח והודאה צריכה להיות בקול, והטעם בזה הוא כדי לפרסם את השבח וההודאה, וזהו שכתב הרמב"ן שצריך רוממות הקול להודות לאל שבראם והמציאם ויפרסמו את זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו. ועוד זאת בשעת צרה צריכים גם כן רוממות הקול וכדברי המבי"ט, וזהו שכתב הרמב"ן לענין ויקראו אל אלהים בחזקה, שכיון ששעת צרה היתה היו צריכים להרים את קולם. אבל בתפילה של כל יום שאינה לשבח והודאה מיוחדים שצריך לפרסמם וגם אינה תפילה מתוך צרה שצריך לזעוק בה מעמקי לבו, צריכה היא להיות בלחש.

המשך

מימות עזרא לא מצאנו אלול מעובר

המרדכי (סי' תש) דן לענין שטר שכתוב בו זמן ביום רביעי לשבת כ"ב לתשרי ובאותה שנה היה יום רביעי ביום כ"ד האם השטר כשר או לא. ומביא מחלוקת בדבר, וטעם המתיר הוא משום שתולים שכותב השטר או העד טעה בעיבור החודש וחשב שחודש אלול היה מעובר, ואף שיש כאן טעות בשני ימים מכל מקום עד יכולים לתלות שחשב הכותב גם ששני ימי ראש השנה נחשבים כיום אחד במנין החודש. ועוד טעם יש להתיר בזה כיון שלענין ממונות תולים גם בטעות של עיבור שני חדשים **(בגדי ישע שם אות ב.)** וכן נפסק **בשו"ע** (ח"מ סי' מג ס"ה).

ובשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' כז) שהקשה על טעם זה של הכשר שטרות בתשרי על ידי תליה שהכותב והעד טעו וסברו שחודש אלול היה מעובר, שהרי מבואר בסוגייתנו שמימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, ואיך נתלה טעה העד וסבר שחודש אלול היה מעובר מה שלא ראה כן מימיו.

ומצאנו עוד נפקא מינא להלכה לדעת כמה ראשונים מדין זה שלא עיברו את חודש אלול מימות עזרא, והוא בשיטת רבותיו של רש"י שהביא רש"י בתשובה (הובאה **ברא"ש** ראש השנה פ"ד סי' יד, וראה **מחזור ויטרי** סי' שכ וסידור רש"י סי' קעא), שסוברים שאין אומרים שהחיינו בראש השנה אלא ביום הראשון ולא ביום השני, לפי ששני הימים קדושה אחת הם וכיום אחד ארוך הם, מה שאין כן בשני ימים טובים של גלויות שעושים אותם משום ספק ושתי קדושות הם ולכן אומר זמן בשניהם. ורש"י חלק עליהם וכתב שלדעתו צריך לומר שהחיינו ביום טוב שני של ראש השנה וכתב שכן נוהגים במקומו ובכל המקומות שעבר בהם, ואין חילוק בין יו"ט של ר"ה לשאר ימים טובים של גלויות אלא לענין ביצה ומחומר שאסור את של זה בזה, והטעם בזה הוא משום שאף בזמן שקידשו על פי הראיה לפעמים היו עושים את שני ימי ראש השנה ליום טוב אף על פי שלא היה שם ספק, שיום שני היה עיקר יום טוב והיו גומרים יום ראשון בקדושה כדי שלא יזלזלו לשנה הבאה. אבל לענין ברכת שהחיינו ממה נפשך, אם ספק הוא הרי הוא ככל יום טוב שני שאומרים שהחיינו גם ביום השני, ואם סומכים על המנהג שהיו נוהגים בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה שהיום נוהגים קודש ולמחר קודש, גם כן אומרים זמן ביום השני, שהרי יום זה הוא עיקר שמהיום השני היו מונים את תיקון המועדות והוא עיקר ר"ה, וצריך לומר בו זמן וכן הלכה.

ולהלכה פסק **בשו"ע** (או"ח סי' תר ס"ב) מחמת מחלוקת זו, שבקידוש ליל שני ילבש בגד חדש או יניח פרי חדש ויאמר שהחיינו כדי לצאת גם דעת רבותיו של רש"י הסוברים שאין מברכים שהחיינו על היום עצמו, ואם אין מצוי בגד חדש או פרי חדש, יכולים לסמוך על דעת רש"י ולברך שהחיינו על היום עצמו. ובאמת שיטת רבותיו של רש"י תמוהה לכאורה, שאף שמצד מה שהיו עושים ב' ימים בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, והיו שניהם קדושה אחת, יש לומר כדבריהם שאין לומר זמם ביום השני, מכל מקום הרי עשיית ב' ימים טובים של ראש השנה בגלויות יש בה גם משום ספיקו של יום וכשאר ימים טובים שעושים מחמת ספק זה ב' ימים בגלויות, ואם כן משום טעם זה יש לברך זמן ביום השני להצד שרק היום השני הוא קודש. ויישב **בשו"ת בנין שלמה** (ח"ב או"ח סי' ג) את שיטתם על פי המבואר בסוגייתנו שמימות עזרא לא אירע שיהיה חודש אלול מעובר, ואם כן מיושב היטב שלא היו חוששים לעולם שמא חודש אלול יהיה מעובר ויהיה רק היום השני של ראש השנה

אמירת שקר כדי לחזק פסקם של בית דין

בשו"ת תורה לשמה (סי' שעא) נשאל בדבר בת המורדת בדיני תורה ותובעת ירושה מנחלת אביה בערכאות של גוים במקום שיש בנים היורשים, שלפי דין תורה אין הבת יורשת כשיש בנים יורשים ולפי דיניהם של הערכאות הבת לוקחת ירושה עם הבן, ונשאל אם מותר לעשות שטר צואה או מתנה בשקר בשמו של האב על שמם של הבנים היורשים בדין תורה ולכתוב בשטר זה שהאב צויה את כל נכסיו לבניו ושלא יהיה לבנותיו חלק בהם, ועל ידי כך יוכרחו גם הערכאות לשפוט כדין התורה ולתת את נכסי הירושה לבנים ולא לבת, או שמא יש בכתיבת שטר מזויף משום חשש מדבר שקר תרחק, ואין אומרים לאדם חטוא בשביל שיזכה חברך.

והשיב בתורה לשמה שבדאי מותר לזייף שטר כזה ואין בזה חשש מדבר שקר תרחק, שהרי אמרו רז"ל שמשנים מפני דרכי השלום, וכאן הוא דבר העדיף יותר מדרכי שלום והוא הקמת דגל התורה, ואין לך שלום גדול מזה. והביא ראיה לדבריו מסוגייתנו, ששלח רבי יהודה נשיאה לר"א הווי יודעין שכל ימיו של רבי יוחנן היה מלמדנו שמאיימין על העדים של קידוש החודש שאף על פי שלא ראוהו יאמרו ראינו, ורב דימי שנה להיפך.

ולכאורה תמוה שאם הבית דין מסתמכים על העדים הרי אי אפשר לסמוך על עדים שכל עדותם לא הומצאה אלא כיון שאיימו עליהם, ואם הבית דין מקדשים על פי חשבונם ואינם מסתמכים על העדים אם כך אין צריך כלל עדים ואין צריך לאיים עליהם אלא יכולים הבית דין לקדש את החודש על פי חשבונם ודים בזה. וצריך לומר שכדי להפיס את דעת הבריות שלא ירהרו אחר בית דין המקדשים את החודש אומרים לעדים שיעידו שקר. ואם כן נמצא שמותר לומר שקר כדי לחזק כוחם של בית דין, וכל שכן באופן זה של זיוף השטר שמותר לעשות כן כדי שיפסקו הערכאות כדין התורה והבית דין.

וגדולה מזו יש ללמוד מסוגייתנו שכל שהם עושים בשביל תיקון העולם וגם כדי שלא להוציא לעז ולהרהר אחר מעשה בית דין אין לחוש בדבר משום שקר, שכל זה נכלל בכלל מה שאמרו שמותר לשנות מפני השלום. אך בודאי צריך לשקול בפלס משפט העניינים ואין לעשות היתר זה בכל האופנים, וישימו יראת השם על פניהם ותחלת הכל יהיו רואים היטב את הנולד שלא יצא מזה חילול ה' ח"ו, ואם יתכן שיוודע לערכאות ששקר עשו ודאי צריך שיחדלו מעשות הדבר הזה כי אין לך דבר שעומד בפני חילול ה', ועל הכל צריך עצה ויתיישבו בדבר בחכמה ובתבונה ובדעת.

המשך (ר"ה דף י"ט)

קדוש, ולכן אין שייך לעשות ב' ימים של ראש השנה מחמת הספק שמא היום השני קדוש וכבשאר ימים טובים של גלויות ואין הטעם בזה אלא משום שמא ב' הימים קדושה אחת הם, ולכן אין לברך שהחיינו ביום השני לפי דעתם. והביא בבנין שלמה ראיה לדבר ממה שהקליר לא תיקן פיוט ליום טוב שני של ראש השנה, והיינו משום שבמקומו לא היו עושים ב' ימים טובים של ראש השנה, שלא היו חוששים שמא היום השני יהיה קודש כיון שמימות עזרא לא אירע כן שיהיה חודש אלול מעובר ויהיה היום השני קודש.

לא בשמים היא ומכונת אמת

בגמרא אמרו שביקש שלמה לזון עפ"י רוח הקודש בלי עדים והתראה, ויצאה בת קול ואמרה לו 'על פי שנים עדים יקום דבר'. והנה בגמרא יומא (ע"ה) אמרו למה נקרא שמו של המן 'גד', על שם שמגיד להם לישראל, כיצד, שנים שבאו לפני משה לדין זה אומר עבדי גנבת וזה אומר אתה מכרתו לי אמר להם משה לבוקר משפט, למחר אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון בידוע שזה גנבו, אם נמצא עומרו בבית רבו שני בידוע שזה מכרו לו.

והקשה מהר"ם חביב בתוספת יום כיפורים ליומא (שם) איך היה משה רבינו דן עפ"י המן הלא אמרו בכמה מקומות 'לא בשמים הוא', וכן בגמרא כאן מבואר שאין לזון עפ"י רוח הקודש. ותירץ שמשה רבינו היה באמת דן עפ"י ההלכה, ומהמן היה רק מוכיח להם שזן נכון.

אבל החיד"א בספרו פני דוד (בשלה אות יח) דחה דבריו, וכתב שדוקא משה רבינו היה מותר לו לזון עפ"י נבואה, ומביא שכן מבואר בזהר הקדוש פרשת יתרו (ע"ה). וכן כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' רח) שמשה רבינו היה דן עפ"י רוח הקודש, והוכיח כן ממעשה של המגדף, עיי"ש. ובשו"ת השיב משה (אה"ע סי' סה אות יג) כתב גם כן שדינו של משה אחר הוא אך מטעם אחר, שהביא שראה באיזה ספר שהקשה על מה שארז"ל גבי משה דינו לבקר משפט שהמן היה מודיע, והרי לא בשמים היא. ותירץ שמשם ידע ברוה"ק מי הוא הצודק בדין, ורק בכדי לברר את הדבר לפני העולם היה אומר לבקר משפט שהמן יודיע שהאמת אתו. והקשה שהרי מבואר בסוגייתנו לענין שלמה שאין לזון על פי רוח הקודש אלא על פי עדים, ותירץ (באות יד) שדינו של משה אחר הוא מכיון שכבר קבלוהו כל ישראל לנאמן כשני עדים.

וכתבו הפוסקים על פי הדברים האמורים בסוגייתנו שמנעו משמים את שלמה המלך לזון על פי ידיעתו במחשבות בני אדם אלא רק על פי עדים, שהוא הדין שאין לזון דיני תורה להאמין לאדם על דבריו על סמך בדיקה במכונה הנקראת מכונת אמת, שהיא בודקת זיעתו של אדם וכיוצא בזה בשעה שמגיד דבריו וכפי הידוע שבשעה שאדם משקר הוא מזיע יותר וכיוצא. וכתבו הפוסקים שכשם ששלמה המלך לא יכל לזון לפי רוחב בינתו ממה שידע מה בליבם של בני האדם, כן וכל שכן שאין לזון על פי הידוע ממכונת אמת על מה שבליבו של אדם, ואין להכריע את הדין אלא על פי שנים עדים וכמבואר בסוגייתנו (וראה מה שהאר"ך בזה בפעמי יעקב טו ע"מ לד, והחשמל בהלכה ע"מ 313, ועיי' עמק הלכה ח"ב סי' יד).

המשך (ר"ה דף כ"ז)

כיון שיש לומר שהבייסותים מותר להרגם ולאבד את ממונם ולכן יכל העד ליטול את הכסף מהם אף שלא קיים את תנאי השכירות. ועוד זאת שהיה במעשה זה הפקר בית דין הפקר וכמו שהובא מדברי רש"י, ויש לומר שלא עשו חכמים שבאותו דור את ההפקר הלזה אלא משום מגדר מלתא כדי שלא יטעו הצדוקים כלל ישראל בתקון המועדת ולכן קנסו כן, מה שאין כן בנדון עדי שקר סתם שאין שייך בהם מגדר מילתא כיון שאף אם הוא הוחזק לשכור עדי שקר כל ישראל מי הוחזקו, ולכן אין צריך לקנס את השוכר ואין העד יכול לתבוע את שכרו אם לא העיד.

השוכר חבירו לדבר עבירה אם צריך לתת לו שכר

מסופר בגמרא שפעם אחת בקשו בייתוסין להטעות את חכמים, שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז אחד משלנו ואחד משלהם, שלהם העיד עדותו ויצא, שלנו אמרו לו אמור כיצד ראית את הלבנה אמר להם עולה הייתי במעלה אדומים וראיתו שהוא רבוץ בין שני סלעים ראשו דומה לעגל אזניו דומין לגדי קרניו דומות לצבי וזנבו מונחת לו בין ירכותיו והצצתי בו ונרתעתי ונפלתי לאחורי, ואם אין אתם מאמינים לי הרי מאתים זוז צרורין לי בסדיני. אמרו לו מי הזקיך לך אמר להם שמעתי שבקשו בייתוסים להטעות את חכמים, אמרתי אלך אני ואודיע להם שמא יבואו בני אדם שאינם מהוגגין ויטעו את חכמים. אמרו לו מאתים זוז נתונין לך במתנה, והשוכר ימתח על העמוד.

ופירש רש"י (ד"ה מאתים), שאף על פי שאותו עד לא השלים את תנאי השכירות ולא העיד כפי שבקשו ממנו שוכריו, אף על פי כן הקנו לו חכמים את מאתים הזוז מדין הפקר בית דין הפקר. ומבואר בזה שאם כן היה משלים את תנאו היו מאתים הזוזים שייכים לו מן הדין, כיון שהשלים את תנאי שכירותו, אף שתנאי זה היה לעבור עבירה של עדות שקר.

והוכיח מכאן בנתיבות המשפט (סי' ט סק"א) שהשוכר עד שקר והעיד לו העד ונתן לו את שכר ואחר כך בא ותבע מעותיו מהעד, אין העד צריך להחזירם לו, ואין הדבר דומה למלוה שלקח שוחד שאם הלווה תובעו צריך הוא להחזיר לו את השוחד. וטעם החילוק הוא, כיון שבשוחד אסרה תורה את לקיחת המעות עצמה, וכיון שלקחה זו אסורה הרי היא כאילו לא היתה ולא נלקחו המעות לרשות המלוה, ולכן יכול הלווה לתובעם ממנו. אבל בעדות שקר לא אסרה התורה את הלקיחה אלא את העדות, ולקיחת המעות אין בה איסור, ולכן לקיחה מעולה היא ונעשו המעות של העד ואין השוכר יכול לחזור ולתבעם ממנו. והרי הדבר כאתנן שמתחייב אדם לתת עבור ביאה אסורה שחייב לתיתו ואין יכול לחזור ולתבעו.

ובתשורת שי (ח"א סי' ז) כתב לפי זה, שמי שפסק מעות לסרסור כדי שיטעה את חבירו במדידת הסחורה, והסרסור עשה את שביקש ממנו והטעה את חבירו, חייב השוכר לשלם לסרסור את המעות שקצב לו, וכדברי הנתיבות המשפט בשוכר ששכר עדי שקר, וכאתנן שחייב לתיתו אף שהוא תשלום עבור ביאת איסור. אך בארחות המשפטים (ח"ב הערות ע"מ ר"ד) העיר בזה, שאין דין אתנן דומה לדין סרסור, שבאתנן הנאת העבירה נשארה בידו של עובר העבירה והיא זו שמשלמים עליה, ולכן חייב לשלם עליה אף שיש בה איסור. אך בסרסור שנשכר להונות את הקונה במידה, הרי המוכר ששכר את הסרסור צריך להחזיר את דמי ההונאה לקונה, ואין הנאת האיסור נשארת בידו, ואיך יתחייב לשלם. ואטו נאמר שאם ישכור אדם את חבירו שישגנוב עבורו חפץ מבית פלוני יצטרך השוכר לשלם לשליחו, אף שאת הגניבה עצמה הוא מחזיר לנגנב. ואף כאן אין המוכר משלם דמים לסרסור כיון שאת דמי ההונאה עצמם הוא מחזיר לקונה.

ובמקום ששכר עדי שקר להעיד ולא העידו העדים, כתב בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' קמה) שאין העד יכול לתבוע שכרו מהשוכר כיון שלא קיים תנאי השכירות, ואין ללמוד מסוגייתנו שהעד נטל את השכר שהבטיחו לא הבייסותים,

כפתור ופרח

אמרות קודש מגדולי ישראל
לפי סדר הדף היומי

ר"ה כ"ג

נתקטנה ארץ ישראל

בגמרא אמרו שבין כל משואה ומשואה היה מרחק של שמונה פרסאות, ומקשה הגמרא שאם כן יוצא שמרחק בבל מארץ ישראל אינו אלא ל"ב פרסאות, ובמציאות המרחק הרבה יותר גדול, ומתרצת הגמרא שאחרי חרבן הבית אסתתומי אסתתום להו דרכי ולכן הדרך כל כך רחוקה.

והנה ידועה מחלוקת הפוסקים בשיעור מהלך מיל אם הוא כשיעור י"ח דקות או כ"ב וחצי או כ"ד דקות. שהחתם סופר כתב בהגהותיו לשו"ע (או"ח סי' פט במג"א סק"ב) והעתיקו בחידושו (שבח לה: ד"ה תרו) בשם ספר **כפתור ופרח** (פי"א) שמדד מירושלים עד הצוק שהיו דוחפים משם השעיר לעזאזל והוא מרחק של כשלש שעות שהן ק"פ דקות. ובגמרא יומא (זז.) מבואר שלדעת רבי יהודה ורבי יוסי היה מרחק המקום עשר מילין מירושלים, ואם כן לכאורה יש להוכיח מזה ששיעור מהלך מיל היא י"ח דקות. אמנם כתב החת"ס דאולי יש לדחות משום ד'ארץ צבי' כתיב, וכמו שדרשו בגמרא (גיטין נז.) שארץ ישראל נתקטנה, וא"כ אולי אין להוכיח מהמדידה שאחרי חרבן לפני החרבן.

אבל **המהרש"ם** (ח"ב סי' סד) חלק על דחיה זו וכתב עליו שאין משיבין מדברי אגדה, ואדרבה מבואר בגמרא כאן שכיון שנסתתמו הדרכים נעשה המרחק רב יותר, ולא שנתקצר הדרך. וראה עוד **שאלת יעב"ץ** (ח"א סי' קנז) שנקט שנתקטנה ארץ ישראל, והביא כמה דעות בכמה נתקטנה. והביא עוד דברי הכפתור ופרח (שם) שכתב שמדד ארץ ישראל והיא ארבע מאות פרסה, אבל בפרסאות של שני מיל, ואם כן יוצא שהיא מאתים פרסאות וצ"ע בכונתו.

היוצא להציל נפשות בשבת

במשנה מבואר שחכמה הבא ליילד הקילו לה חכמים ונתנו לה דין כאנשי העיר, והתירו בדבר זה סופו משום תחילתו, שאם לא ניתן לה לחזור בסוף המעשה לביתה לא תסכים לצאת מתחילה ליילד. ונשאל **בשו"ת אגרות משה** (או"ח ח"ד סי' פ) בדבר אלו שנתאגדו לחבורה להצלת נפשות כיון שכמה פעמים אירע שאוכלוסי ישראל בחסד השי"ת הם מרובין, שאדם אחד בין בבית בין ברחוב פוסק מלנשום וכשמביאים לו תיכף מיכל חמצן ועוד מיני כלים מדברים המועילים תיכף ממש הוא הצלה גדולה, ופעמים שאין צריך יותר מחמצן זה ויש פעמים שההחיאה מועלת עד שיוכלו להביאו לרופאים באיזה בית חולים, שבענין זה הזרירות אף לרגעים נחוצה מאד לקיום נפשו, ובלא זה עד שיבואו רופאים מבית החולים ומבתייהם נמשך זמן עד שכבר אין תועלת בהצלה. ודן באג"מ לענין החזרה לביתו במקום החולה כשהוא במקום רחוק שאי אפשר ללכת רגלי משם, ואף אם אינו רחוק כל כך אבל הוא בלילה שיש לחוש ללכת רגלי מחמת הרוצחים המצויים, וגם להשאיר במקום החולה כל השבת או אף רק זמן גדול אי אפשר, כיון שיש לחוש שבני ביתו לא יניחוהו בפעם אחרת לצאת מחמת כן, וגם הוא עצמו יתרושל, ובכן יש לדון אם יש להתיר לו לבא בחזרה בנסיעה ברכב.

והשיב שודאי מותר לם לחזור, וכמבואר בסוגייתנו שהתירו למילדת לחזור, וכמו שכתבו התוספות שדבר פשוט הוא שהוא הדין בשאר הצלת נפשות שמתירים למציל חזור למקומו כדי שלא יתרושל ביציאתו. וכן התירו עוד מפוסקי זמנינו, ואף במקום שיצא מחוץ לתחום ונסע לבית חולים רחוק מהעיר מותר לו לחזור לביתו כשנראה לעין המורה שאם לא יתירו לו לחזור לביתו ימנע עצמו להציל לעתיד (שו"ת **בצל החכמה** ח"ד סי' צד). אך יש שפקפקו בהיתר החזרה מחוץ לתחום או כשכרוך בדבר איסור דאורייתא (ראה **שו"ת מנחת שלמה** ח"א סי' זח, על פי המג"א סי' תצו ס"ק יח). וראה עוד בזה **אור ישראל** (גליון לא עמ' קד).

כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים אינו רואה בן תלמיד חכם

(ר"ה ז"ר)
התיחסות העונש לזה, לפי שהכל חייבין בכבוד ומורא של ת"ח. והוא חטא בענין המורא שלא לש"ש. לכן לא יזכה ליראת הכבוד בבנו. על דרך מאמר חז"ל כל הרודף אחר השררה השררה בורחת הימנו.

(סוטה הל"א, דף י"ג.)

ורב חסד מטה כלפי חסד היכי עביד ר"א אומר כובשו שנא' ישוב ירחמנו יכבוש עוונותינו ריב"ח אומר נושא שנא' נושא עון ועובר על פשע

(ר"ה ז"ר)
ועיין ברש"י כובש הזכיות. ויש בכאן דקדוק הלא בכתוב נאמר יכבוש עוונותינו. ויבואר, כי ענין השם יתברך ברוב חסדו דרכו להיטיב כשבא לפני כסא הכבוד חס ושלום עונותיהן של ישראל הוא מלמד זכות על ישראל עם קדושו. ובשני בחינות. הבחינה האחת, שאומר הם אינם חייבים על עונותיהן כלל וכלל, כי בידי הכח והגבורה ובידי למנוע אותם מלעשות שום דבר נגד רצונו ואני כביכול בעצמי גורם לעונותיהן כהא דכתיב (מיכה ד, ו) ואשר הרעותי, ונמצא לפי זה מגדיל העונות והם עולים למעלה. וזה חד אמר נושא כו', הרמו שנושא העון למעלה לעצמו שנאמר נושא עון. ויש עוד בחינה שהקדוש ברוך הוא מלמד זכות על ישראל על עונותיהם, והיינו שאומר מחמת שהם למטה ואינם רואין את כבודי על ידי זה הם חוטאים, כי אלו היו רואין למעלה את כבודי לא היו חוטאים כלל. וזהו יכבוש עונותינו למטה מחמת שהם למטה הם חוטאים והזכיות הם גוברים על ישראל.

חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חסר אחד

(ר"ה כ"א)
לא יספק לכל מי שיש בו דעה, שלא היה אדם בעולם שהשיג לדעת כל החכמה עד סופה, שלא יתעלם לו ממנה. שהרי אפלו על משה רבינו אמרו זכרונם לברכה (ר"ה כא): חמשים שערי חכמה הן, וכלן נמסרו למשה חוץ מאחד, וכן שלמה המלך החכם אמר על עצמו (קהלת ז כג) 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני'. וכן לא יספק כל מי שיש בו מח בקדקדו כי השם יתברך הוא אב החכמה, ומאתו נמצאת בו נכללת כלה. ואין שום ספק גם כן כי אב כל הטובות לא יצוה דבר [את] (אל) בריותיו רק לטובתם ולתועלתם ולהרחיק כל נזק מעליהם. ועל כן כאשר נשיג בחכמתנו מן המצוות לדעת התועלת המגיע לנו בהם נשמח בו. וכאשר אין אנו משיגים מהם בחכמתנו התועלת שלנו בהן, יש לנו לחשב על כל פנים כי ביתרון החכמה אשר לשם יתברך על כל בריה ידע התועלת לנו באותה מצוה ועל כן צונו עליה.

(החינוך, מצוה קט)

מביאין כלונסאות של ארז ארוכין

(ר"ה כ"ב)
נ"ל בס"ד היו מדקדקין להביא של ארז דוקא לסימן טוב שבו נמשלו הצדיקים, דכתיב צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגא. גם ארז גי' ר"ח שהוא ר"ת ראש חודש ידיעה זו היא על קביעות ר"ח, וגם מביאים קנים שנמשלה בהם החכמה ועצי שמן שהוא כינוי לחכמה, כי דבר זה נמסר ביד החכמים בעלי חכמה.

(בן יהוידע לרבי יוסף חיים מהגאון זצ"ל)

החומר ממדור "כפתור ופרח" מתור מתיבתא
הגמרא של לומדי הדף היומי לפרטים ולהזמנת חוברת דוגמא חינם
חייגו 1800-22-55-66

עשה עכשיו מני **מתיבתא** במחיר מיוחד

חייג למוקד המנויים: 1800-22-55-66

לומדים עם מתיבתא

**מתוך "פניני הלכה"
חתיבתא**

טעות בעיבור השנה

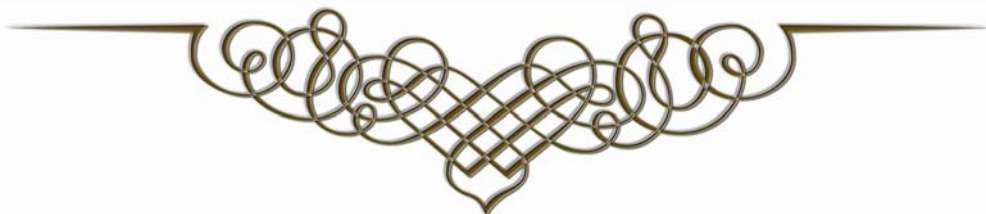
כתבו התוספות (ר"ה כ"א. ד"ה לוי) שלגבי חזקיהו המלך שעיבר השנה ביום שלשים של אדר, אין אומרים שחל העיבור מדין מה שבכל טעות בעיבור השנים אומרים 'אתם' ואפילו שוגגים, שלא אמרו כן אלא לעניין קידוש החודש ביום ל' או ל"א או אם קידשו על פי עדות שקר, ולא במקום שלא היה כל סמך לעבר את השנה על פיו, כמו בחזקיה שעיבר את השנה רק מחמת שהיו קושי צדדי בעניין הקרבת קרבן הפסח. והצליח (ברכות סג: ד"ה וכל) הבין בדברי התוספות שהחילוק הוא שלעניין עיבור השנה לא נאמר הדין של 'אתם' ואפילו שוגגים' ולא נאמר אלא לעניין קידוש החודש בלבד.

אבל בחידושי הר"ן סנהדרין (יא. ד"ה אין) הביא בשם הרמב"ן שגם לעניין עיבור השנה נאמר הדין אתם ואפילו שוגגים, וכן בהעמק שאלה (שאלתא מו אות ג) הוכיח כן מדברי התורת כהנים בפרשת אמור (פרשה ט), ודחה את ראיית הצ"ח מן התוספות, שכוונת התוספות לומר שכיון שהיא כבר שלושים באדר הרי הוא שלא בזמנו ושלא בזמנו אין שייך לעבר אפילו בטעות, ודומה הדבר שיקדשו החודש ביום כ"ט לחודש שלא יחול כיון שהוא שלא בזמנו. ובערוך נר (ד"ה בא"ד ולא) כתב, שאולי דווקא לעניין אין מעברין ניסן בניסן אין מועיל עיבור בטעות משום שיש פסוק למעט, אבל בטעות אחרת כגון שטעו בחשבון התקופה מועלת הטעות.

ובשו"ת שואל ומשיב (מהדו"א ח"ג סי' קעט) הבין בדברי התוספות כהבנת ההעמק שאלה, וכתב לפי זה לדון בשאלה שנשאל בדבר גזירת המלכות שגזרו בזמנם שלא לישא אשה עד שיהיו בני כי שנים, ונשאל אם צריך למסור נפשם על זה או לעשות הנישואים בצנעה. והביא בתשובתו מדברי הריב"ש (בשטמ"ק כתובות ג:) שכתב שבכל גזירה שהמלכות גוזרת שאין עניין הגזירה לבטל לגמרי מצווה מן המצוות אלא לדחות אותה לזמן אחר, אין מוסרים את הנפש על כך. ולפי דבריו כתב שאין למסור את הנפש על דחיית הנישואים כיון שאין כאן ביטול מצווה אלא דחייתה בזמן.

והביא ראייה לדברי הריב"ש, מהמבואר בגמרא (חולין קא:) שפעם אחת גזרה המלכות שלא לשמור את יום הכיפורים, ולכן תיקנו לעשות את יום הכיפורים של אותה שנה בשבת ועל ידי כך יתבלבלו האויבים ולא יכירו ששומרים את יום הכיפורים כיון שבשבת בלאו הכי אין עושים מלאכה. ומעתה בשלמא אם היה שייך לומר בזה אתם ואפילו שוגגים אתם ואפילו מוטעים והיה חל יום הכיפורים בשבת כיון שכך קבעוהו חכמים של אותו דור, מובן מה שלא מסרו נפשם לשמור את יום הכיפורים במועדו, שהרי עצה הייתה להם לשמור את יום הכיפורים במועדו החדש בלי שתדע המלכות על כך.

אבל לדברי התוספות בסוגייתנו שכתבו שבחודש שכבר הוקבע בזמנו אין שייך לדחות ולקבוע מועדים מתוך החודש בתאריך אחר, אם כן נמצא שבאמת לא יכלו לדחות את יום הכיפורים לשבת. ואף על פי כן מבואר שם שלא מסרו נפשם על כך, והטעם הוא כיון שמצד המלכות לא נגזר לעקור לגמרי את יום הכיפורים והייתה אפשרות לדחותו לזמן אחר שהוא יום השבת. ואם כן מוכח כדברי הריב"ש שכל שגזירת המלכות אינה לעקור לגמרי מצווה ממצוות התורה אלא לדחותה לזמן אחר אין חייבים למסור את הנפש עליה, וכל שכן שאין חייבים למסור את הנפש בגזירת המלכות שגזרו שלא לעשות נישואין עד שיהיו בני עשרים.

עשית מנוי ל"מתיבתא"? קבל הנחה על תקליטורי!

קופון הנחה
1000 ש"ח
הנחה!

1400 ש"ח

~~2400 ש"ח~~

פרוייקט
השו"ת 14

קופון הנחה
1000 ש"ח
הנחה!

1880 ש"ח

~~2880 ש"ח~~

פרוייקט
השו"ת
14 פלוס
כולל האנצ' התלמודית

פירוט תוכן התקליטורים בדף האחורי

קופון הנחה
100 ש"ח
הנחה!

150 ש"ח

~~250 ש"ח~~

חברותא
ללומד

קופון הנחה
200 ש"ח
הנחה!

300 ש"ח

~~500 ש"ח~~

אוצרות
ישראל

פירוט תוכן התקליטורים באתר www.talsys.net

להזמנת התקליטורים פנה למוקד המנויים:

1-800-22-55-66

המבצע בתוקף גם למנויים הקיימים של 'מתיבתא'